

Cultura Creștină

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August, la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul II.

10 Ianuarie 1912.

Nrul 1.

SUMARUL:

Dr. ALEXANDRU RUSU: Mărire... Pace...

PETRU TĂMAIAN: Importanța reuniunilor bisericești.

Dr. VICTOR MACAVEIU: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu...”

ZENOVE PĂCLIȘAN: I. Karácsonyi și continuitatea Românilor în Dacia.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU: Blasfemia

CRONICĂ: Zorile unei vieți noue (m.); O măsură bună (vc.); Blasfemia și codul penal (sr.); Guvernul italian contra catehizării (ip.); Reforma breviarului latin (m.); „Reforma căsătoriei” (m).

CĂRȚI ȘI REVISTE: Serbările dela Blaj (m.); Almanahul scriitorilor dela noi (ip.); Stimmen aus Maria-Laach (m); Cărți intrate la redacție.

TELEFON.

Blaj.

Tipografia Seminarului teologic gr. cat.

659-

L. 390

Cătră cetitori!

Revista »Cultura Creștină« intră în al doilea an al apariției sale.

Mulțumim abonaților de până acuma pentru sprijinul oferit, și îi rugăm să ne rămână credincioși și pe viitor.

Suntem mai bogați și noi cu un an de experiențe și ne va ajuta Dumnezeu să ducem în viitor sarcina publicării acestei reviste tot mai bine și mai spre mulțumirea cetitorilor nostri.

Deschidem abonament pe anul 1912, cu prețurile din fruntea revistei.

Restanțierilor le vestim că am început deja încassarea restanțelor prin chitanțe rambursate (postai megbizás). După ce feliul acesta de încassare merge destul de încet, (căci zilnic posta abia primește un număr restrâns de însărcinări de acestea), și cu multă oboseală și cheltueală, cel puțin de prisos, de aceea cei ce grăbesc cu trimiterea abonamentului direct la adresa revistei, pot să ne cruțe nouă oboseală, iar șie-și cheltuiială de 35—40 fl. — De cumva, într'un caz ori altul, trimiterea abonamentului și încassarea prin chitanță rambursată s'ar încrucișă pe drum, rugăm să nu ni-se iă noue în nume de rău.

Acludem, la acest număr, pentru trimiterea abonamentului, bilete de plătire de ale casei de păstrare a postelor (cheque-uri). Folosirea lor scutește de cheltuelile de porto.

A apărut:

Administrația Bisericească

de

IOAN GENȚ

protopop greco-catolic în Oradea-mare.

Prețul: leg. in pânză 12 cor., leg. in piele 15 cor.

Se poate procura dela autor: Nagyvárad, Sztároveczky 6.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EȘCEPTIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
--	---	--

Mărire... Pace...

Sărbătoarea nașterii lui Isus, Mântuitorul lumii, se prăznuiește an de an cu însuflețire și căldură tinerească, cu toate că s'au scurs atâtea veacuri dela aceea minune din Bethle-hemul Iudei, care s'a vestit mai întâiu prin cuvintele ingerești: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bună voire“.

Și chiar ideile cuprinse în aceste cuvinte sunt, cari an de an ne deșteaptă, cu prilejul acestei sărbători, gânduri mai adânc înțelese și vveri mai bine închegate, ce râvnesc același ideal: o vieață mai bună și mai vrednică de om. Și e firesc să fie așa! Pentrucă taina pe cât de măreață, pe atât de ne-cuprinsă de mintea omenească, a întrupării Domnului, este o revelație, cum abiă mai avem alta mai bogată în îndemnuri, pentru o astfel de vieață. Creștinul, când își mărturisește credința în aceasta învățătură fundamentală a religiei sale, vestește adecă sufletelor posomorite și desnădăjduite: cel mai glorios imn de preamărire a naturii omenești, care s'a învrednicit să fie unită cu natura dumnezească în aceeaș singură persoană divină a Mântuitorului Hristos. Pentru cine înțelege ce va se zică acest rod al dragostii și îndurării dumnezești, și își dă seamă de aceea, că în preamărirea de care s'a învrednicit omul Isus, ne avem și noi partea noastră, prin faptul, că natura omenească al acestui al doilea Adam reprezintă întreg neamul omenesc, — nu se poate, ca sărbătoarea sfântă a Crăciunului să nu-i lase în suflet acele dispoziții, cari rămân în urma gândului celei mai strălucite biruințe a neamului omenesc. Nu se poate ca și de pe buzele lui, să nu se desprindă

cântarea, ce vestește păstorilor nașterea lui Isus, care este: *mărire* întru cei de sus,... și pe pământ *pace*...

Pe cât e de adânc înțelesul acestor două idei, cari sintetizează toată bogăția de învățături nouă ale creștinismului, pe atât de strânsă și de firească e și legătura care le împreună. *Mărirea* lui Dumnezeu nu-i altceva decât reoglindirea în sufletul omenesc a nemărginirii absolute, a tot ce se cuprinde, ori mai bine zis, a ce nu se poate cuprinde sub învălișul acestui cuvânt: Dumnezeu, iar *pacea* constituie pentru sufletul omenesc cea mai înaltă fericire, de care el poate fi părtaș pe acest pământ. Și legătura dintre aceste două este atât de clară, încât orice suflet echilibrat o găsește cu cea mai mare ușurință. Ea consistă în cel mai perfect raport de cauzalitate, în sensul, că pacea sufletului nostru, în ultima analiză, se întemeiază tocmai pe cunoașterea și recunoașterea măririi lui Dumnezeu, așa cum ni-se prezintă ea în opera mântuitoare a Celuia, care în dogmatica și morala creștină a fixat pentru vecie raportul omului către Dumnezeu.

Coborînd aceste idei pe terenul năzuințelor ce stăpânesc în timpul de față biserica și neamul nostru, și așezându-le în lumina, ce se poate revărsa asupra lor din râvna noastră pentru idealul, ce reprezintă Pruncul Vergurei Preacurate, — trebuie să mărturisim, că suntem încă departe de-a fi atins acest ideal. Pacea, care ar trebui să stăpânească sufletele noastre, foarte adeseori, este înlocuită cu lucruri, a căror rădăcină numai mărirea lui Dumnezeu nu se poate numi.

Așa vedem stările noastre pe toate terenele. Pentru că, să nu fim rău înțeleși, lipsește în noi, cei mai mulți, munca bine chibzuită și încordată, care pornește din dragoste pentru Dumnezeu și pentru sufletul nostru, și care rodește bunăstarea și fericirea tuturor. Aceasta muncă intețită, în serviciul căreia trebuie să ne punem tot aurul minței, și toate îndemnurile bune ale unei voinți bine disciplinate, constituie apoi ceace se cheamă pacea sufletului. Aceasta e pacea, care se razimă pe mărirea lui Dumnezeu. Și întors, dacă nu Dumnezeu și voința Lui este steaua după care ne îndreptăm lucrările, din acestea va lipsi, după împrejurări, unul sau altul din acele elemente, și atunci n'am folosit nimic din relevanța, care ni-s'a dat prin nașterea lui Isus, Mântuitorul lumii.

Ori, ea ni-s'a dat, și amintirea ei o prăznuim an de an, pentru ca cuprinsul ei să ne lumineze și încălzească, îndemnându-ne să urmăm pilda lui Hristos, care va rămâne pentru toate veacurile prototipul cel mai desăvârșit al omului, care a muncit pentru mărirea lui Dumnezeu, și care, prin aceasta muncă a sa, a făcut, ca încă până suntem în viață, să putem simți mângăierile pe cari ni-le dă pacea sufletească. Și cum preoțimea are chemarea specială de-a perpetua opera Marelui Invățător al lumii, e foarte firesc, că deosebit, și în rândul prim, noi preoții trebuie să ne pătrundem de înțelegerea acestor adevăruri. O înțelegere mai deplină, mai potrivită cu spiritul vremii, a datorințelor noastre de servitori ai lui Hristos, o voință, care să conlucre stăruitor cu darul dumnezeesc ce ne ajută, și peste tot o viață mai apostolică, sub toate raporturile, este ceea ce trebuie să ne preocupe în aceste clipe de sărbătoare.

Pilda, îndemnul și ajutorul îl avem dela Acela, care a „răsărit lumii lumina cunoștinții“. Ce mai lipsește: să punem dela noi!

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Importanța reuniunilor bisericești.

O râvnă puternică stăpânește și frământă azi omenimea întreagă: râvna spre o organizație sistematică pe toate terenele, spre o unire a forțelor indivizilor de aceleași principii și aspirațiuni, de aceeași soarte și străduință. Vieța este luptă. În lupta vieții omul singuratic numai cu greu răsbește. Cu puteri unite mai ușor se ajung ținte mari. Sf. Scriptură zice: „Mai buni sunt doi decât unul... că de va cădea unul, celalalt va ridica pe soțul său... și funia cea întreită nu curând se rumpe“. (Ecl. 4, 9. 12). „Un singur picur de apă nu mână moara; un singur fir de tort nu susține greutatea mari; mulți picuri adunați într'una pun însă în mișcare și cea mai grea roată, și multe fire împletite laolaltă numai cu greu se pot rumpe“ — zice un autor.

În concentrarea și unirea puterilor zace garanța oricărei izbânde. De aici o sumedenie de „reuniuni“, „tovărășii“, „asociațiuni“ pe toate terenele: reuniuni economice, sociale, cultu-

rale politice ș. a., toate cu scopul de a uni puterile de aceeaș tagmă și seamă, și acele a-le pune apoi la lucru pentru scopul ce și-l defige fiecare reuniune. Iar dacă aceasta organizație este lucru bun și rezonabil, în genere pe toate terenele vieții omenеști, de ce să nu fie lucru bun și astfel recomandabil și pe teren bisericesc? Cu tot dreptul zice dară *Görres*: „râvna aceea puternică de unire a forțelor, carea atât de mare rol are azi pe toate terenele, trebuie transplantată și pe terenul vieții bisericești“.

Este adevărat, că biserica lui Hristos, prin mijloacele ei dumnezeеști, și fără de reuniuni este în stare a corăspunde menirei, pentru care a întemeiat-o Domnul pe pământ, adecă să conducă la mântuire pe creștinii, cari țin la credință, cari se alipesc de biserică, ascultă învățăturile ei și se folosesc de mijloacele mântuirii, ce le-a depus ea în Hristos. Ei, dar tocmai aici e buba! Pentrucă, câți membrii are biserica: răci în credință, înstrăinați de sinul ei, cari nu mai ascultă povețele ei, nu mai dau nimic pe învățăturile ei, nu se folosesc de mijloacele mântuirii, de sacrameinte! De unde aceasta cădere? De acolo, că unii ca și aceștia au neglijat a-se deprinde în ale credinții, parte din respect omenesc, care atât de mare rol are între piedicile mântuirii, parte fiind răpiți de valurile vreunui curent potrivnic religiunii, întărit și lățit poate chiar prin reuniuni ireligioase, antibisericești ori anticreștinești.

Prin urmare reuniunile pe teren bisericesc tocmai aceea ținesc, să-i adune pe credincioși și să-i țină în legătură cât mai strânsă cu biserica; prin unele reguli comune și ușoare să-i ajute în deprinderea datorințelor și virtuților creștinești; în genere să-i îndemne și să-i ajute la vieața creștinească stătornică și mai intensivă. Și într'adevăr creștinii adunați în reuniuni religioase se trezesc din nepăsare. Li-se oșălește caracterul creștinesc și înving mai ușor caracterul omenesc, care mai înainte poate adeseori i-a reținut dela împlinirea datorințelor lor creștinești. Unul se edifică prin exemplul altuia. Se dedau cu primirea mai de multeori peste an a sfintelor sacrameinte. Invață a prețui tainele Domnului. Se interesează și se ocupă mai temeinic de chestii religioase; se interesează de soartea bisericii, se îngrijesc mai bine de creșterea religioasă a copiilor. Apoi din ocaziunea convenirilor îndatinate, prin schimbare de idei, se cunosc mai bine, mai deaproape unul cu altul: își cunosc ideile, inima, sufletul. Prin toate aceste

li-se lămuresc multe păreri, li-se clarifică multe greșeli și ră-tăcirii, li-se împrăștie multe nedumeriri. Pe aceasta cale se ajunge la o apropiere ori identitate oarecare în cugetare, în părerile și convingerile referitoare la multe chestii momen-tuoase din viață. Membrii reuniunii devin cu încetul ce au fost creștinii dela început, adecă: „o inimă și un suflet“.

Iată adevărate și reale rezultate! Nu-i asta o țârie, care în orice luptă, dar mai ales în lupta vieții creștinești deja e garanță de biruință, este chiar jumătate izbândă?

Biserica latină a înțeles deja de mult marea înșămănatate a reuniunilor pe teren bisericesc, și a grăbit a-și organiza credincioșii în „reuniuni“, „asocieri“, „congregațiuni“, și „tovărășii“ creștine catolice, pe cari *Piu IX.*, când le recomăndă cu multă căldură, le numește „linii de ostași, cari înving pe diavolul“. *S. Alfonz* zice de reuniunile religioase, că „sunt asemenea co-răbiei lui Noe, pentrucă în acelea fiii luminei află scăpare dinaintea ispitelor și a potopului de crime, care s'a revărsat peste lume“. Și mai categoric accentuiază înșămănatatea reuniu-nilor pe teren bisericesc Pontificele *Leone XIII.* carele, adre-sându-se cătră membrii civili ai unui mare peregrinaj francez, a zis: „Spuneți clerului vostru nu numai să predice, ci să meargă între oameni, și să-i cerce pe oameni acolo, unde îi vor află, și să-i adune în reuniuni catolice, pentru ca viața re-ligioasă să se reînnoiască“. Reuniunile catolice n'au rămas fără fructe salutare nicăiri, unde numai s'au înființat.

La noi, în Ungaria, chiar și biserica latină numai acuma mai nou a început a pune pond pe reuniuni și a dă în-sămănatatea cuvenită întrunirilor catolice. Rezultatele bune însă deja ni-le vestesc: țipetele desperate ale foilor jidovești și francimason. Intărirea catolicismului la noi dealtcum mai bine ne-o arată congresele catolice, din an în an tot mai im-posante.

Singur numai Dumnezeu ar putea spune, câtă abnega-țiune și jertfă, credință și iubire produce biserica în suflete, prin deosebitele „reuniuni de rugăciune“, congregațiuni „Ma-riane“, „tovărășii de cumpătare“, societăți de binefacere“ „reuniuni euharistice“, reuniuni de misiuni“ și altele!

Nu putem negă, că în biserica latină se află mai multă viață spirituală, viață creștinească mai adâncă, decât la noi. Oare ce să fie cauza? Biserica latină și a noastră în esență este aceeași biserică: cu aceeași credință, cu aceleași sacra-

mente, și ministri, cu aceeași învățătură și chemare, cu același cap comun văzut, cu același Hristos, cu același Dumnezeu. Și totuș?!

Nu mai puțin e adevărat și aceea, că în bisericile noastre nu se predică destul. Unde se predică regulat acolo și la noi începe și ia avânt vieața religioasă. Durere însă, că la noi în multe locuri vedem împlinită amenințarea dumnezească: „*Iată vin zilele și voi trimitе foamete pe pământ, nu foamete de pâne, nici sete de apă, ci foamete de a auzi cuvântul Domnului*“. (Amos 8, 11). La noi se află încă preoți, contra cărora cu amărăciune se căiește Domnul zicând: „... *pruncii au cerut pâne, nu este cine să frângă lor*“. (Plâng. Ieremie 4, 4).

Sunt preoți neglijenți destui și în biserica latină; mulți doară chiar și mai slabi decât unii la noi. Și totuș! Par'că și în locurile, unde preoții sunt slabi și nevrednici, în credincioși ca și cum am observă mai multă dragoste și alipire cătră biserică, mai multă vieață creștinească. decât la noi între asemenea împrejurări. Pentru acest lucru nu aflu altă explicare, decât că biserica apuseană pe lângă mijloacele dumnezești, întemeiate ca „*conditio sine qua non*“ a mântuirii oamenilor, pentru promovarea vieții religioase între oameni, se folosește și de alte mijloace *omenești*, conform împrejurărilor și cerințelor timpului. Astfel de mijloace sunt în prima linie reuniunile bisericesti.

Noi par'că n'am înțeles încă deplin spiritul timpului, în care trăim, nici adevărul atât de limpede exprimat de poetul ce zice: „unde-i unul nu-i putere“. Noi în genere stăm slab cu reuniunile, iar pe teren bisericesc abia suntem la începutul începutului. Există o reuniune de „*misiuni sacre*“ în arhidieceza de Alba-Iulia și Făgăraș, dar cel puțin câte una ne-ar trebui în fiecare dieceză, ori mai consult ar fi, ca reuniunea existentă să îmbrățișeze întreaga noastră provincie. Pentru orientare și îndemn la lucru, ar fi de dorit să se publice statutele reuniunii de misiuni¹⁾. Avem în câteva comune „*reuniunea S. Maria*, pentru înfrumsețarea bisericilor“. În nr. 18. al acestei reviste putem citi și un „*proiect de statute*“ pentru astfel de reuniuni. Pentruce n'am putea să avem însă câte o

¹⁾ Statutele „reuniunii de misiuni sfinte din arhidieceza gr-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș“ sunt publicate între „Decisiunile sinodului arhidiecezan din 1904 și 1906“, — s'au publicat și separat și comitetul reuniunii din Blaj trimite, la cerere, oricui atari statute. N. R.

reuniune de aceasta în fiecare parohie și apoi cu timpul: uniunea tuturor reuniunilor, cum s'a accentuat tot în aceasta revistă? Părintele Constantin Lucaciu încă în an. 1904 și-a ridicat glasul pentru înființarea, și la noi, a societăților Mariane și în „Memoriul“ său, adresat către înalții Prelați ai bisericii noastre, are și un „Plan de regulament la înființarea societăților Mariane“, pe baza căruia el înființase în parohia sa de atunci, în Jojib (diec. Gherlei) „Cununa Preacuratei și de Dumnezeu Născătoarei Vergure Maria“; puțini au fost însă, cari i-au ascultat glasul, și mai puțini, cari i-au urmat exemplul; și așa glasul părintelui Lucaciu a rămas „glasul celui ce strigă în pustie“.

Când vom avea apoi și noi societăți *euharistice*, în cari să nutrim focul dragostii lui Hristos, carele singur este „calea, adevărul și viața“ noastră¹⁾? Când vom putea și noi înrola tineretul nostru școlar din gimnaziile, preparandii și școlile civile, în *congregațiuni Mariane* și în ligi antialcoolice, în aceste *școli* (atât de temute pentru dușmanii creștinătății), *din cari* ies ostașii neînfricați ai principiilor creștinești, adevăratele caractere creștine, apărătorii credinței și ai bisericii lui Hristos? În direcția aceasta a început Blajul. Laudă lui. Dar unde sunt imitatorii? Până acum nici un semn, că axioma „exempla trahunt“ ar avea valoare și pentru noi!

Unde ni-s mai departe reuniunile de *abstinență* ori cel puțin de *temperanță* în *beutură* și în *lux*? Căci necumpătul în beutură și luxul prost, mai ales în îmbrăcăminte, ne călcițește poporul, și ni-l ucide sufletește.

Zilele trecute am citit o cronică a „Unirii“ despre o comună din Moldova, cu numele Răusești, unde nici că se pomenește de crășmă. „Oamenii — spune cronica — nu-i duc dorul și se simt foarte mulțumiți. Toți oamenii din satul acela sunt sănătoși, grași, voinici, toți au avere de seamă; satul e curat, casele frumoase; copii mulți și plini de viață“.

Spunând adevărul, nu-mi vine să dau crezământ acestei știri, fiindcă-mi vin în minte icoanele triste ale satelor noastre, cu crășmele pline de oameni palizi și subți, și acasă desaranțați și porniți spre ruinare sau deja ruinați. Dacă totuș ar exista undeva vre-un sat atât de fericit, ca cel descris în

¹⁾ Un modest început a făcut în respectul acesta reuniunea mariană a teologilor din Blaj, a cărei membrii se obligă și la adorarea Preasfântului sacrament. N. R.

știrea „Unirii“, cu atâta cumpăt și virtute, nu-mi pot închipui, decât rezultatul muncii reuniunilor creștine.

Da, reuniuni! și iarăș reuniuni! — Acum, abia ne mai putem salvă poporul pentru biserică și pentru neam, altcum, decât numai prin reuniuni organizate pe teren bisericesc, prin cari biserica, ca o mamă bună și îngrijorată de soartea fiilor săi, adună în jurul său pe credincioșii resfirați și amenințați de toate părțile de lupi îmbrăcați în piele de oaie. Sunt înspăimântătoare proporțiile, în cari se lățește anabaptismul, între poporul nostru unit și neunit. Și noi rămânem nemișcați, deși e adevăr curat cecece s'a accentuat în această revistă, anume, că credinciosul, care se rupe dela sinul bisericii române, este totodată o creangă, ce se usucă și se rumpe și de pe trunchiul neamului nostru.

Să nu zică nime, că reuniunile aici contemplate ar fi niște inovațiuni latine pe terenul bisericii noastre răsăritene! Nu, pentru că azi reuniunile pe toate terenele, deci și pe terenul vieții bisericești, — sunt precum vedem — o organizație necesară, reclamată de însuș spiritul timpului nostru, care mai caracteristic se poate numi: „epoca reuniunilor“. Natural, că reuniunile bisericești au să se înființeze în spiritul bisericii și al ritului nostru oriental, cu știrea și învoirea mai marilor noștri bisericești, cari sigur, că nu vor întârziă de a-și da binecuvântarea lor asupra unor întreprinderi atât de salutare. Să nu ne fie frică a privi în fața năcazurilor, lipsurilor și a împrejurărilor, în cari trăim, ci ținând cont de cerințele timpului nostru, să ne folosim de toate mijloacele oneste, ce el ni-le ofere ca salutare și conducătoare la scopul, pentru care trăim și muncim. Odată va trebui să rumpem cu conservativismul acela nefericit — izvorât ori din nepăsare și lipsă de energie pentru reînnoirea vieții noastre bisericești, ori din oarecari temeri și respecte nejustificate — cari, până și în *călindarul* părăsit de mult de toate popoarele civilizate, au împiedecat orice schimbare și orice desvoltare firească în biserica noastră.

* * *

Ne aflăm în preajma unui eveniment momentos în vieța bisericii noastre. Este vorba despre înființarea societății literare-bisericești: „*Sfânta Unire*“. Cu aceasta nădăjduim, că se va începe și la noi, nu numai o literatură bisericească catolică română, ci și o alipire de biserică mai strânsă, mai călduroasă

și o viață creștinească mai conștie, și mai intensivă. Întru ajungerea acestui scop măreț societatea „Sfânta Unire“ va avea să fie sufletul societăților și reuniunilor bisericești, prin cari strângându-ne noi rândurile și unindu-ne puterile resfirate, vrem să arătăm, că *biserica noastră greco-catolică română* nu este ceva instituție medie între biserica cea catolică și cea schismatică — ceva biserică semi-schismatică — precum ni-o consideră și până azi încă unii preocupați din cîerul catolic maghiar, nici nu este ceva instituție de desnaționalizare în mijlocul poporului român — precum mai bârfeau până ieri-alaltăieri unii dintre neuniții mai fanatici —, ci este o fortăreață a *credinții curate catolice* și a tuturor virtuților creștinești, între cari alătura cu iubirea de patrie se cultivează și iubirea și alipirea *adevărată* de neam, de limbă și de datinile *bune* strămoșești.

Să sperăm, că în acest chip sfânta noastră biserică, înțărîtă prin societatea „Sf. Unire“ și alte reuniuni, ce se vor înființa pe teren bisericesc și la noi, se va întări tot mai mult și mai mult, ca izvor de cultură și viață creștinească, din cari vor urmă progrese pe toate terenele vieții pământești și mântuirea sufletelor.

PETRU TĂMAIAN.

„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu...”

— Notiță exegetică. —

De ziua când bisericile noastre repetă mai cu deadinsul cântarea îngerilor dela nașterea Mântuitoriului, nu vor fi fără interes câteva șire, cari lămuresc înțelesul acestei cântări.

Textul însuși, al cântării, variază. Traducerea pâr. Samuil Claim (ediția Scripturii din 1785 tip. la Blaj, la Luca c. 2. st. 14 are: Mărire lui Dumnezeu întru cei de sus, și pe pământ pace între oameni *bună voire*. Tot cam așa sună și textul Orolgeriului, ediția din Blaj, 1890: Mărire întru cele de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni *bună voire*.

Textul latinesc al Vulgatei are însă: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus *bonae voluntatis*. Tot asemenea textul grecesc, într'unii din codicii cei mai vechi (codd. A. B. D.) are:

Δόξα ἐν ἐπιστοῖς Θεῷ,
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας

deci, la sfârșitul stihului, *εὐδοκίας* în genitiv, adecă iarăși: *bonae voluntatis*, ceea ce s'ar putea traduce cu: (oamenii) *bunei voiri ori de bună voire*. — Alți codici însă, precum și textul recept au simplu *εὐδοκία*, în nominativ. Acest text este de asemenea foarte bine adevărit, nu numai de către codicii vechi, ci și de către feliurite traduceri antice ale bisericii, precum sunt cele sire, cea coptică, armenă, etiopică, cele slave etc. Tot așa aproape toți sf. părinți grecești mărturisesc pe lângă *εὐδοκία*. — Precum vedem deci, varianta textului Scripturii noastre nu stă de tot izolată.

În favorul variantei ce o cuprinde și Scriptura noastră, (*εὐδοκία*) se pronunță în *Biblische Zeitschrift* a. IX. fasc. II. pag. 162. și un exeget mai nou: Zorel S. I. El crede că *εὐδοκία* (tradus corect latinește cu *beneplacitum*) s'ar putea redă foarte bine evreește cu: *Amen*. În acest caz în locul tristihului:

Mărire lui Dumnezeu întru cei de sus
Și pe pământ pace,
Între oameni bună voire,

am aveă un distih foarte ușor de înțeles și întru toate corespunzător legilor paralelismului obișnuit la Evrei, în cărțile didactice și poetice ale Scripturii Vechiului Testament. Am aveă deci:

Mărire lui Dumnezeu, întru cei de sus,
Și pace pe pământ între oameni.
Amin.

Măririi lui Dumnezeu îi răspunde deci cuvânt de cuvânt, în stihul nostru: *pacea între oameni*. Întru *cei de sus* e ceriul, locuința lui Dumnezeu, *pe pământ* e locuința oamenilor! *Εὐδοκία* dela urmă este: *Amen*, adecă aprobarea lui Dumnezeu, bună plăcerea, bună voirea lui Dumnezeu.

Zorel crede că așa va fi trebuit să sune în evreește acest imn al îngerilor, pe care Evangelistul Luca, primindu-l ori auzindu-l în text original evreesc, l-a tradus pe sama Evangeliei sale, care a scris-o grecește. Pentru Amen cel jidovesc dela sfârșitul imnului, în nizuința sa de-a încunjură hebraismii — mai mult decât au făcut-o ceilalți evangeliști — S. Luca a găsit potrivit cuvântul *εὐδοκία*, adecă: *placet, bine este, ori așa să fie!*

Nizuința aceasta a s. Luca, de-a încunjură pe cât se poate hebraismii ori arameismii, cari îi găsim la alți evangeliști, se dovedește și airia în Evangelia lui. Așa el traduce: δόξα (glorie ori slavă mai corect românește, decât mărirea), unde ceilalți evangeliști au *Hossana* (cfr. Luca 19, 33. și Mt 21, 9. Mc. 11, 10) ori el zice: ἕλω ὑμῶν ἀληθείας (9. 27), unde ceilalți zic: αἰὲν ἕλω ὑμῶν.

Părerea lui Zorel este destul de motivată, dar totuși rămâne deschisă chestiunea, că oare dintre acestea două variante, care reprezintă cetirea originală și genuină a sfântului Luca: cea cu *εὐδοξία* ori cea cu *εὐδοξίας*? Potrivit observă Calmet (com. in Lucam, ediția August. Vindel. 1735): că aceasta chestiune nu e așa ușor de a-o decide, — sufficit tamen in utraque optimum sensum deprehendi!

Glorie dau îngerii în ceriuri lui Dumnezeu Tatăl, pentru aceasta nouă manifestare a perfecțiunilor dzești. Atotputința, bunătatea, înțelepciunea Lui, se arată din nou, și în chip nemărginit, în sfatul întrupării și în nașterea lui Isus! Iar pe pământ aceasta naștere minunată aduce oamenilor *pace*, în deplina ei accepțiune: pacea aceasta solii lui Dumnezeu, îngerii o vestesc pământului întreg, la nașterea celui ce avea să fie principele păcii (Isaie, 9, 6.) și avea să realizeze reconcilierea noastră cu Dumnezeu, să aducă liniștea minții și conștiinții noastre și pacea și concordia cu ceialalți oameni (Cfr. Corneliu a Lap. Com. in Lucam, c. II., Venetiis 1717):

Oamenii bunei voiri, în sfârșit, (dacă vom prefera varianta *εὐδοξίας*!) vor fi toți aceia, și numai aceia, cari prin alipire credincioasă de Messia își vor câștiga darul dzeesc al grației, carea obiective s'a dat la nașterea Mântuitorului tuturor, omenimii întregi, ca un dar al bunei plăceri, al iubirii și bunăvoirii lui Dumnezeu, pe care nu noi l'am meritat.

Că, în sfârșit, vom întregi stihul întreg cu (δόξα) εἰρήν ori cu ἕλω (Mărire este, ori mărire fie, întru cei de sus etc.) e de asemenea o chestiune puțin relevantă, din punctul de vedere al predicatoriului. Vom primi cântarea îngerească ca o exclamare emfatică, ca o recunoaștere omagială a perfecțiunii nemărginite alui Dumnezeu, cel vrednic în toată vremea a fi laudat și preamărit de cetele celor de sus, a cărui pace scoboară, faptice, la nașterea lui Hristos, în toată deplinătatea ei și pe pământ, ori vom substitui: pe ἕλω (în înțeles optativ ori hortativ) și vom înțelege dorința și îndemnarea împrumu-

tată a îngerilor de-a lăudă și preamări cu toate puterile, pe Dumnezeu, care s'a milostivit a trimite pe Fiul său, a cărui pace să nu întârzie a-și arăta roadele sale între oamenii cei de pe pământ. — In utroque optimus sensus deprehenditur!

Dr. VICTOR MACAVEIU.

I. Karácsonyi și continuitatea Românilor în Dacia.

Deși știam, că scriitorii unguri sunt călăuziți în studiarea dezvoltării poporului român de considerații cu desăvârșire străine de știință, totuș am simțit o bucurie deosebită, când am auzit, că dl I. Karácsonyi a scris o broșură, în care se ocupă de originea, formarea și mai ales de continuitatea Românilor în Dacia Traiană. Inzestrat cu o inteligență limpede, cu un spirit critic pătrunzător și dispunând de-o extraordinară bogăție de cunoștințe, dl Karácsonyi este considerat cu drept cuvânt, ca cel mai de frunte istoric maghiar modern și astfel credeam, că scrierea Dsale va contribui în măsură însemnată la limpezirea acestor chestiuni de-o importanță capitală pentru istoriografia română. Durere însă, că în mica broșură de șasesprezece pagini cu un titlu atât de curios „Száz ezer baj, millió jaj egy tévedés miatt“, n'am găsit nici una din marile calități și cu deosebire obiectivitatea aceea rigidă, care caracterizează toate operele eruditului academician. „Magyar nemzetségek; Magyarország határai szét. István korában; A székeleyek eredete; Magyarország egyháztörténete; A honfoglalás és Erdély scl. sunt operele *istoricului* Karácsonyi, iar mica broșură pe care o am înaintea ochilor este opera *politicianului* Karácsonyi, care nu e călăuzit de iubirea de adevăr ci de prejudeciile patriotului șovinist.

Autorul crede, că toate luptele naționale ale Românilor din aceasta țară pornesc din convingerea greșită, că noi am fost aci înaintea Ungurilor și astfel unicul mijloc de a ne putea face să ne dăm plainici, este acceptarea teoriei, care e singura adevărată, că Românii au venit în țara asta cu mult în urma Ungurilor. Dacă am fi pătrunși de credința aceasta am observă îndată, că postulatele noastre naționale sunt neîndreptățite, am părăsi calea „primejdioasă“ pe care am mers până acum, ne-am arunca la picioarele marinimoșilor noștri „stăpâni“ unguri, ne-am îndestuli cu ce ne dau ei, convingși

că nu avem drept a cere mai mult și astfel n'ar mai fi în dulcea noastră patrie „száz ezer baj, milliő jāj“.

Scopul urmărit de dl Karácsonyi este, cum ne-o spune însuș, tocmai dovedirea acestei mari „greșeli istorice“.

Dsa recunoaște originea latină a Românilor, neagă însă legătura lor directă cu coloniștii aduși de Traian în Dacia „ex toto orbe Romano“, și neagă mai ales existența noastră în Ardeal și Ungaria pe timpul venirii Ungurilor. Teoria Dsale privitoare la originea și dezvoltarea poporului nostru până în veacul al XIII. este următoarea: Visigoții au devastat în vara anului 410 ținutul Calabriei (Italia sudică) silind populația de acolo să se refugieze în peninsula balcanică, în regiunile Pindului. Din populația aceasta refugiată s'a dezvoltat între 410—800 un popor deosebit, *poporul românesc*, care s'a retras pe încetul spre nord ajungând până la poalele muntelui Karadag. Aci Românii s'au despărțit în două părți. O parte au emigrat spre nord-vest, în Croația și Dalmația, unde s'a slavizat cu desăvârșire, încât abia patru sate mici și-au putut păstra ființa latină. Aceștia sunt Istro-Românii de azi. Cealaltă parte a mers în veacul al XI-lea spre nord-ost și s'a așezat între Balcani și Dunăre. Aci au venit mai întâiu în atingere cu Ungurii cu prilejul războiului purtat de Béla III, la 1182, contra imperiului bizantin, când o mică ceată dintre ei a fost adusă și colonizată în comitatul Făgărașului. În massă mai mare a trecut Românii pe țărmul stâng al Dunării, în Muntenia de mai târziu, numai în 1186, când au fost siliți să se refugieze dinaintea oștilor grecești învingătoare, și mai ales după 1208, când oștile aliate ale Românilor, Bulgarilor și Cumanilor au fost zdrobite de stăpânitorii latini ai Constantinopolului. De aici s'au străcurat în jumătatea a doua a veacului al XIII-lea și mai ales după 1369 dincoace de Carpați, în Ardeal, împrăștiindu-se până în regiunile Tisei.

La sfârșitul acestor expuneri autorul exclamă fericit: „Ez a románok (ólahok, rumunok) Duna balpartjára való átvándorlásának története. *Oly világos, oly természetes, oly fokozatos* hogy mindenki rég megérthette, kitalálhatta volna és meg is nyugodhatott volna benne“...

Miezul broșurei dlui Karácsonyi îl formează paginile 7—9, în cari cearcă a dovedi, că în Ardeal și în Țara ungurească n'a fost nici urmă de român înainte de venirea Ungurilor, pentrucă — zice Dsa — contemporanul Constantin Porphyrogeneta ne

spune, că Ardealul eră pe timpul acela nelocuit, fapt adevărit și de scriitorii arabi. Afirmațiunea aceasta a dlui Karácsonyi nu se poate susține din simplul motiv, că C. Porphyrogeneta nu zice, că Ardealul eră nelocuit, cum îi place Dsale a crede, ci zice din cuvânt în cuvânt următoarele: „Țara Cumanilor este (aproape) de Uzi și de Cazari cale de 5 zile, de Alani cale de 6 zile, de Mordia cale de 10 zile, de Turci (Unguri) cale de 4 zile și de Bulgari cale de o jumătate de zi“. Din textul acesta, care ne spune privitor la Unguri numai atât, că erau departe de Cumani cale de 4 zile, nu putem deduce, oricât ne-am sili, că Ardealul eră nelocuit. Iar scriitorul arab, căruia autorul îi atribuie meritul de-a dovedi ceea ce nu dovedește Porphyrogeneta și care — Dsa nu-i spune numele, — nu poate fi decât Ibn Rosteh zice numai atât, că *teritorul dintre aceste două popoare (Cumani și Ungurii) este aci păduros, aci băltoș și mocirlos.*

Distinsul autor ne spune apoi, că provocarea la cronica lui Anonimus este zadarnică, deoarece *partea cea din ea, care vorbește despre Români s'a scris numai pe la 1280.* Autorul părții amintite din cronica lui Anonimus eră deci *contemporan* emigrării în Ardeal și Ungaria a Românilor, pentru că, după părerea dlui Karácsonyi, aceștia s'au așezat aci numai în jumătatea a doua a veacului al XIII-lea, după retragerea Tătarilor. Stând astfel lucrul, îl întrebăm pe dl Karácsonyi, cum se poate ca scriitorul acela, care fiind contemporan *știa și vedeă* cum se strecură Români în Ungaria, să zică totuș, că aceștia au fost *aci* pe timpul venirii Ungurilor?! Nu observă Dsa marea contradicție în care se încurcă?

Zadarnică este, zice Dsa, și provocarea la diplomele din 1231 și 1366, în cari se face amintire despre Români din Ardeal, fiindcă acestea sunt false. Într'adevăr provocarea la diplomele amintite este zadarnică, deoarece avem altele *mai vechi*, cari vorbesc despre existența Românilor în Ardeal.

Astfel e diploma din 1222 alui Andreiu II. prin care-i scutește pe Teutoni de vamă, când trec prin *terra Blaccorum*, sub care se înțelege țara Oltului (Hurmuzachi I, 74—75); diploma din 1223 a aceluiaș rege, prin care donează câteva sate mănăstirii Cârța (cott. Făgărașului) și din care vedem, că pe timpul voevodului ardelean Benedict (1202—06 și 1208) regele a scos anumit teritor de sub stăpânirea Românilor (terra exempta de Blaccis), și l-a dat acelei mănăstiri (Ibidem

I, 79 și Șincai, Cronică la a. 1223); diploma din 1224 din care se vede, că Românii locuiau pe timpul acela pretutindeni în „Fundus regius“, adecă pe teritorul dintre Baraolt și Orăștie. (Ibidem, I, 83—84 și Șincai la a. 1224).

Tot pentru dovedirea acestei teorii, dl Karácsonyi, amintește câteva sate din comitatele Hunedoarei, Sibiiului, Clujului, Bihorului, Sătmarului și din Sălaj, întemeiate în secl. XIV. Din împrejurarea, că anumite sate s'au întemeiat numai în veacurile XIII. sau XIV., încă nu urmează, cum crede Dsa, că Românii n'au fost în Ardeal și Ungaria, în alte sate în veacurile anterioare! Acestea sunt documentele sdrobitoare, cu cari dl Karácsonyi voiește să arete, că continuitatea Românilor în Dacia și mai ales, că existența lor în Ardeal și Ungaria înainte de venirea Ungurilor este numai un basm.

Mica brosură cuprinde apoi o mulțime de greșeli de date și fapte istorice, cari dovedesc, cât de mult poate rătăci dela calea adevărului, chiar și un scriitor de talia dlui Karácsonyi, când este condus în cercetările sale de considerații străine de știință. Contrazice adevărului istoric afirmația dela p. 3, că Românii au primit creștinismul dela Greci, în forma grecească. În istoriografia română e stabilit în mod indiscutabil faptul, că noi am primit creștinismul în formă latină, ceea ce dovedesc cuvintele privitoare la noțiunile fundamentale ale religiei creștine, cari toate sunt de origine latină. E neadevărată afirmația, că Românii din stânga Dunărei apar mai întâiu în istorie în *Muntenia*, la 1234, pentru că, cum am văzut mai sus, avem documente mai vechi, cari vorbesc despre *Românii din Ardeal*. Nu corăspunde adevărului istoric nici afirmația, că „basmul“ despre continuitatea Românilor în Dacia a trecut în conștiința publică numai în urma scrierii lui Bonfiniu despre regele Matia (*Historia integra Mathiae Hunyadys*).

Tradiția aceasta eră cunoscută cu mult înainte, cum apare limpede din scrierile papei Piu II. (Aeneas Silvius Piccolomini), mort în 1464, înainte deci cu 22 de ani de venirea lui Bonfiniu în Ungaria (cr. art. d. I. Lupaș din Tribuna 1911 nr. 261); o cunoșteau și Românii independent de Bonfiniu. Călugării din mănăstirea Dealului îi spuneau lui Francesco della Valle, cu 33 de ani înainte de apariția cărții amintite a istoricului regelui Matia, că „Românii au venit din vechime dela Roma spre a locui în aceasta țară (*Muntenia*); Traian împăratul cucerind țara o împărți ostașilor săi și o făcu colonie de Romani“ (*Magyar tört. tár*, III, 22—23).

Prima mănăstire românească n'a fost întemeiată în 1391, ci pe la 1368, iar cea mai veche diplomă eșită dela Români din stânga Dunărei nu e scrisă în limba slavă și nu e din 1379 ci din 1368 și e scrisă latinește. Cel mai vechiu monument de limbă românească nu e din 1550 ci din 1521 (Hurmuzachi XI, 843 nota 1).

La pag. 14 dl Karácsonyi zice, că formele de cultură superioară apar la Români din stânga Dunărei cu trei veacuri mai târziu decât la Unguri, pentrucă, esplică Dsa, Români au venit aci cu trei veacuri în urma Ungurilor. Faptul acesta își are o altă explicare. Ungurii au intrat de vreme în sânul Bisericii catolice bucurându-se de sprijinul deosebit al papilor dela Roma — dl Karácsonyi, știe, sigur, că pontificii considerau Ungaria, ca un feud al lor — și astfel au ajuns în curentul culturai apusene, a cărui purtătoare eră Biserica.

Români au avut însă marele nenoroc a aparținei unei Biserici, care eră și e până în ziua de azi, din puuct de vedere cultural, sterilă: Bisericii bizantine, care i-a ținut într'un întunec grozav de câteva veacuri.

Dl Karácsonyi ar trebui să știe, că Români nu luptă azi numai pentrucă sunt cei mai vechi locuitori ai acestui colț de pământ, ci luptă pentrucă le este scumpă și lor *vieața, libertatea și cultura*, cari numai atunci au preț pentru sufletul lor românesc, când sunt *românești* și ele.

ZENOVE PÂCLIȘAN.

Blasfemia.

Intre păcatele, cari bântuie în sânul poporului nostru, păcatul sudălmii este cel mai mare și mai lăfit. Așa, că toate relele, cu cari ne cearcă bunul Dumnezeu, își află izvorul, mare parte, în acest păcat înfiorător. Datorința preotului zelos este, să-l combată din rășputeri. Să nu-și dea pace până când nu-l va fi scos cu desăvârșire din satul, a cărui păstorire este încredințată lui. Numai așa poate aveă garanță suficientă, că Dumnezeu nu va pedepsi cu brațul său răzbunător pe credincioșii săi, și că va revărsă roua darurilor asupra lor.

Pentrucă preoțimea, să aibă mai ales în calitate de confesar, cunoștință cât mai exactă și aprofundată despre păcatul sudălmii, voiu descrie acest păcat — urmând autorilor clasici — din toate punctele de vedere.

Sudalma este un cuvânt de hulă, ocară, injurie sau batjocură la adresa lui Dumnezeu¹⁾. Cuvântul acesta poate fi și numai în minte sau și numai în dorința de-a sudui adecă în afectul voinții perverse, sau poate să se manifeste și numai în faptele omului.

S. Toma definește sudalma astfel:

„Blasfemia, opusă direct laudei lui Dumnezeu este un cuvânt de blăstăm, batjocură sau ocară la adresa lui Dzeu; fie că-i atribui Lui lucruri neadevărate; fie că nu-i recunoști calități reale, adevărate; fie că atribui însușiri de-a Lui făpturilor; fie că spui adevărul (la aparență), dar astfel cât să rezulte desonorarea Lui: enunți adecă ceva, la adresa lui Dumnezeu, indignat sau cu dispreț²⁾”

1. *Sudalma este păcat de moarte.*

Citim în Levitic cap. 24, v. 16: „Oricine va înjură pe Dumnezeul său, acelaș va purtă pedeapsa păcatului său. Și celce blastămă numele lui Jehova, acela să se omoare; cu pietrii să-l ucidă toată mulțimea“. S. Hieronim afirmă: Nihil horribilius blasphemia quae ponit in excelsum os suum. (Nimic nu e mai înfiorător decât sudalma, care își ridică glasul contra celui preainalt.

Iar S. Toma³⁾ afirmă, că orice păcat în asămănare cu sudalma este mai mic.

Motivarea acestui adevăr elementar este ușoară. Sudalma, cum am spus, se opune virtuții iubirii, (adecă datorinții de-a lăuda și iubi pe Dumnezeu). Obiectul însă formal, înțeleg motivul acesteia este *bunătatea* lui Dumnezeu, bunătate pe care sudalma o calcă în picioare înainte de toate.

Nu mai puțin excelează sudalma și în șirul păcatelor ireligioșității. Ea doară nu numai că *deneagă* cultul cuvenit lui Dumnezeu, ci dimpotrivă îl batjocorește și necinstește chiar⁴⁾.

2. *Sudalma se împarte în directă și indirectă, mijlocită și nemijlocită*, apoi în *eretice, imprecativă și simplaminte injurioasă*.

Sudalma e directă, când anume am de gând să vatăm *pe Dumnezeu*; e indirectă, când, deși n'am gândul amintit acum, totuș se cuprinde vătămarea lui Dumnezeu în zisele, sau gesturile, sau faptele mele

¹⁾ Gury ed. XIII. vol. I. p. 291. nr. 299

²⁾ S. Toma, 2. 2, q. 13.

³⁾ 2. 2. q. 13. art. 3.

⁴⁾ Nota lui Palmieri la Ballerini vol. II. p. 395.

Sudalma e *nemijlocită*, când vatăm direct pe Dumnezeu; *mijlocită*, când vatăm pe sfinți sau lucrurile sfinte.

Sudalma, în sfârșit e *eretică*, când ea conține și erezie, îl vatemi adecă pe Dumnezeu, negând ceva adevăr de credință (vezi lit. b.); *imprecativă*, când prin ea se invoacă nenorociri asupra cuiva; *simplaminte injurioasă*, când afară de batjocură, nu conține nimica (vezi lit. a.). Tot aci notez, că sudalma poate proveni uneori din ură nutrită față de Dumnezeu. In acest caz se vatămă nu numai virtutea religii, care demândă să dau cult lui Dumnezeu, ci și iubirea datorită lui Dumnezeu. Și astfel cuprinde două specii de păcate.

3. Ca să fii vinovat de blasfemie, e destulă și numai intenția implicită de-a vătămă pe Dumnezeu.

A îndreptă deci făpturilor cuvinte, — cari, așa cum zac, sunt o batjocorire alui Dumnezeu — fie în glumă, fie în mânie, dar dându-ți seama de ceea ce faci, e blasfemie (sudalmă). Trebuie doară să mă feresc de orice cuvânt, prin firea sa, de-sonorător pentru Dumnezeu. Ce privește însă sudălmile, pe cari le adresezi făpturilor în glumă, e bună observația lui Reuter¹⁾, că vor fi sudalmă, când prin acelea se vatămă, Dumnezeu în *păreerea ascultătorilor*; când adecă aceștia aieva le socotesc de vătămă alui Dumnezeu. Reflexia aceasta reduce în chip simțitor numărul acestor păcate grele²⁾.

4. Trebuie socotite de sudălmii și expresiile, cari, după firea și construcția frazei, n'ar fi sudălmii, dar le socotește de atari *datina* unei țări sau ținut, *obștea credincioșilor*; în sfârșit expresiile, cari necinstesc pe Dumnezeu prin *intonația și coloritul batjocoritor*, *valul de mânie* care le stăpânește pornit contra lui *Dumnezeu*, sau alte împrejurări, cari le însoțesc.

Fraza „Dumnezeu e bun“ este absolut nevinovată. Nu numai! Chiar foarte laudabilă. Dar felul ironic cum o pronunți, poate trada sentiment ostil lui Dumnezeu: batjocorirea, disprețuirea Lui sau mânia, ce-o nutrești față de El.

a) Prin urmare e blasfemie a scui-pă spre cer; a scrâșni din dinți din ciudă față de Dumnezeu; a zice, că vrei să faci ceva chiar împotriva lui Dumnezeu. (Gury³⁾).

¹⁾ P. H. Tr. V. De blasphemia n. 442, apud Gury în nota, vol. I. p. 293. Vezi și Gemicót, theol. morală vol. I. p. 272. I.

²⁾ Vezi p. 2. din reflexiile dela urmă.

³⁾ L. c. p. 293.

b) E blasfemie a zice: „Dumnezeu și-a uitat de mine! Nu vrea și nu poate să mă ajute! Dumnezeu nu există! Diavolul e mai credincios și mai puternic! De ce m'a creat“?

Dacă însă propoziția din urmă ar zice-o stăpânit de durere mare, și mai mult cu gândul să desvălească *adâncimea acelei* dureri, decât să vateme pe Dumnezeu, nu ar fi sudalmă, și nici păcat greu.

c) Păcătuiesc pururea greu, ceice serios și cu luare aminte, zic: Dumnezeu e nedrept! Mă bate pe nedreptul! Permite pe nedreptul, ca cei răi să fie fericiți¹⁾.

5. Nu păcătuiesc greu, ceice, răpiți de mânie sau altă patimă, erump în sudălmă, nebăgând în seamă, nereflectând la înșămăntatea cuvintelor. Tot astfel pot fi excuzați, ceice suduie din datină îndelungată, prefăcută oarecum în sânge, și nu reflectează la vorbele lor.

Față de *primii*, S. Toma zice: Sudalma poate să nască fără băgare de seamă suficientă, pe ascuns oarecum (ex subceptione), în două chipuri. Într'un chip, când cineva nu reflectează, că ceace zice e sudalmă. Se întâmplă, când răpit de oarecare patimă, erupe numai decât în cuvintele ce plutesc în fantazie, fără să mai socotească și înțelesul lor. E la mijloc numai păcat venial, care nici nu reține firea sudălmii²⁾.

Iar față de ceice au contras *obiceiul* detestabil de-a sudui — curgând sudălmile ca apa din gura lor, fără să bage de seamă la ele — Ballerini observă, că respectivii sunt vinovați, de acestea sudălmă, *în cauză*.

Și care e *cauza* acestui obicei condamnabil? *Neglijența* dovedită în desrădăcinarea obiceiului. *Permiterea*, ca el să împlante rădăcini adânci în suflet. — Față de astfel de indivizi, confesarul nu se va sinchisi să afle numărul sudălmilor. Doară ex hypotesi, în momentul când le-au pronunțat, *n'au reflectat* la ele. Așa că sunt păcate numai *materiale*. Cel mult va știrici timpul de când a contras obiceiul acesta detestabil. Păcatul penitentului, repet stă în neglijența de a combate vițiul.

Toți autorii de teologia morală fac următoarea reflexie frumoasă: Când penitentul desperează de-a se putea emendă, fiindu-i sudalma oarecum prefăcută în sânge, confesarul va fi dator să-i dea sub pedeapsa păcatului de moarte³⁾, următoarele lă-

¹⁾ Gury, ibidem et Ballerini vol. II. 393; și S. Alfonso vol. I. p. 305.

²⁾ 2. 2. q. 13. art. 2. ad 3-um.

³⁾ Ballerini vol. II. p. 400 nr. 521.

muriri: Iubite frate! dacă deplângi păcatul sudălmii, așa de des făcut din parte-ți, ca pe un păcat, care excelează între celelalte, dacă îți pare rău de lenea, negligența, arătată în combaterea și nimicirea acestui păcat urât, iar de altă parte ai gând serios să folosești toate mijloacele de îndreptare arătate de confesar¹⁾, — dacă zic faci toate acestea, ești scăpat de orice păcat. Chiar dacă ți-ar mai scăpa vre-o sudălmă, însă fără voie, pe neașteptate, fără să cugeți, tu tot nevinovat ești în fața lui Dumnezeu. Căci precum obiceiul rău nu-l contrage omul deodată, întocmai așa nici nimicirea lui nu se întâmplă momentan.

Sudălmile cari scapă din gură subit (iute), lipsind cunoașterea *actuală* a însemnării cuvintelor²⁾, și pe cari le regreși din tot sufletul, cât ce îți tragi pe seamă, că le-ai zis, nu-ți pot fi imputabile. Folosind așadară tot mai des mijloacele de îndreptare, încetul cu încetul va dispărea și cea din urmă rămășiță, adică înclinare spre păcat.

Această învățătură confesarii trebuie s'o propună penitenților nesmintit și roadele ei: mângăierea, curajul, încrederea, sălășluite în sufletul penitenților, le va vedeă cu ochii.

6. Cei ce corump și mutilează frazele, cari de altcum ar fi sudălmi, și le pronunță fie chiar în acces de mânie, nu păcătuiesc greu. Chiar faptul mutilării arată, că se îngrozesc și ei de ele. Cu totul alta ar fi când pornirea mânioasă ar ținti direct spre Dumnezeu; gândul adică ar fi să-l suduie chiar pe El. În acest caz n'ai fi scutit de păcat greu. Așa ceva se întâmplă însă mai rar.

7. Nu e păcat, când sudui de ploaie, vânt, soare, trăznet, mă-măligă, ciapă etc., decât în cazul când le contemplezi (mai ales pe cea dintâiu) ca instrumente în mâna atotputernicului Dumnezeu, care se răzbună contra ta. Asta însă iarăș se întâmplă mai rar.

8 E păcat de sudălmă, a sudui sau afurisi făptura, care are legătură specială cu Dumnezeu. Injuria se repercutează

¹⁾ Rugăciunea, cugetul la moarte, la crucea Domnului, la înfrânarea mâniei, evitarea ocașiunilor, spre pl. a societăților rele unde de obicei se suduie, excitarea părerii de rău, cât ce observi c'ai suduit, facerea semnului s cruci ori unde ai fi, propusul firm stărnit din nou de-a fi mai băgător de seamă pe viitor, pedeapsa ce ti-o impui momentan, lipsindu-te de câțiva cruceri în favorul săracilor, lipsindu-te de «încare cu totul sau în parte. Vezi Lehmkuhl, *Casus Conscientiae*, vol. I. p. 111. R. 3.

²⁾ Palmieri la Ballerini, în notă p. 401, vol. II.

asupra lui Dumnezeu. Așa ar fi bunăoară, când sudui de suflet, de cer, raiu, cruce, credința catolică etc. Când așa-dară nu privesc în făpturi — cum se întâmplă de comun — legătura lor cu Dumnezeu, nu e sudalmă. Așa e, cum am văzut, când sudui de diavol, soare, nor, ploaie, răsărit, fulger, an, ziuă, cias. Mai mult! Când sudui făptura, întrucât ni-e ocazie de păcat sau calamitate grea, cum e spre p. diavolul, nu păcătuiești. Iar când le sudui, pentrucă-ți sunt cam moleste, e păcat numai venial de nerăbdare¹⁾. A sudui de diavol nu e nici un păcat, dacă abstragi dela păcatul nerăbdării, sau dela faptul, că respectivul e preot și astfel dă scandal²⁾. Dorința și exprimarea dorinții, ca cineva să ajungă în societatea diavolului, e păcat

9. E blasfemie grea, decâteori în blăstăm amestec *numele lui Dumnezeu*, deși direct poate mă descarc numai asupra unei făpturi sau persoane.

10. Nu e nici o sudalmă, când sudui de morții cuiva. De fapt intenția nu e să vatem pe morți, ci se arunci ocară pe cei vii. Așadară e numai vătămare de onoare. Sau și dacă am concede, că se referă la cei morți, se referă la cadavrele lor, trupurile, care singur ele putrezesc, nu la sufletele nemuritoare³⁾.

11. Nu e încă sudalmă, când cuvintele de sudalmă te asaltează, te obsedează, dar nu le dorești; afectul voinți nu-l legi de ele; dimpotrivă te doare, că astfel de fantazme îți plutesc pe dinaintea minții. În cazuri de acestea credincioșii se acuză, de mulțorii de păcat, cu toate că nu este la mijloc nici un păcat⁴⁾.

12. Cel ce nu vrea să delătore de loc datina de-a sudui, trebuie dimis fără deslegare. Dacă penitentul nu se împotrivește îndreptării, ci dimpotrivă promite emendare, e consult și bine să-i amânăm câteodată deslegarea. Dar e nevoie de multă discrețiune, căci decumva deslegarea nu poate fi amânată ușor (comode), iar de altă parte penitentul arată, semne învederate, că detestă datina cea rea, poate fi deslegat; precum și în cazul când amânarea nu s'ar părea, că aduce vre-un folos pentru delăturarea datinii sudălmii. Mai ales la noi, unde oamenii se spovedesc durere numai odată pe an, și intelectualii și mai rar — unii nici chiar pe patul morții (!) — ne vom folosi de amânarea deslegării cât mai rar.

¹⁾ S. Alfonso, vol. I. p. 307. ²⁾ S. Alfonso p. 310, nr. 131.

³⁾ S. Alfonso p. 309. ⁴⁾ Ballerini p. 396.

Trebuie să amintim în sfârșit tot aci, că e greu să stătoarești, când comite păcat greu de neglijință, celce se silește să scape de datina sudălmii, dar nu-și dă toată silința, nu folosește tot zelul. Deci confesarul să nu-și prea bată capul cu asta.

Doresc să adaug două reflexii scoase din volumele de teologia morală alui Genicót:

Poate că se folosesc în unele regiuni sau locuri, fraze, cari, privind etimologia și înțelesul lor gramatical, nu arată nici urmă de sudalmă, dar s'a infiltrat deja în sufletul satului sau ținutului întreg convingerea, că sunt sudalme. Trebuie să mă nizuiesc să explic poporului, că expresiile cutari nu sunt păcate? S'ar părea că nu! E adecă primejdie ca proștii să exploateze lucrul și să creadă, că sudălmile sunt de aci încolo iertate. Tot astfel pot exploată lucrul și cei mișei, cari pândesc orice vorbă nesocotită eșită din gura preoților. Câți n'ar fi apoi, cari ar pronunța și de aci încolo aceleași fraze cu sentimentul ostil lui Dumnezeu, cum i-a învățat datina tuturor? Deci încercarea preotului, foarte adeseori, ar fi zădarnică. Prin urmare cu toată durerea, ce simțim, că anumite fraze inocente se iau drept sudălmi, totuș nu e consult să facem încercare de a-le combate!).

Poate să ți-se ivească în mărturisire următorul caz:

Dupăce ai întrebat dela penitent multe de toate, te întorci spre el cu întrebarea: n'ai zis sudălmi grele? El poate să-ți răspundă: Părinte nu zic niciodată nimic deosebit, ci numai ceeace zic și alții. La ce făcându-l atent, că mulți se fac vinovați și de sudălmi grele, el poate să-ți răspundă iarăș: O fi, părinte, dar n'am nici un gând, să vatăm pe Dumnezeu. Inșă ce să faci, nu pot decât să urmez pe ceialalți. Tu, de nou îl faci atent, și-l lămurești cât poți, că Dumnezeu se vatămă din partea celor ce suduie, și dacă n'au chiar de gând să-L batjocorească. Dar observi, că penitentul tău e mișcat puțin sau mai de loc de vorbele tale și că de abia stârnește ceva părere de rău pentru sudălmile lui. Ce vei face în cazul acesta?

Dacă din restul mărturisirii ai priceput, că omul e foarte puțin priceput și umblat în chestii de religiune și morală, și tu de altmintrelea ai încercat destul să-l capacitezi

!) Genicót, Theol. morală vol. I. p. 274.

asupra maliției sudălmii sale, poți presupune, că nu e în curat, că ce va să zică sudalma indirectă și astfel poți să-l lași în bună credința lui. Dar aceasta numai dacă ar avea obiceiul să suduie în societatea altor păcătoși, cari și ei au obiceiul de-a sudul și cărora prin urmare el nu e piatră de sminteală. Trebuie deci opriți cu toată strictețea să suduie în fața tinerilor și a copiilor din casă. Cazul de față explica destul de bine reflexia lui Reuter, citată mai la deal.

Din teologia morală a S. Alfonso ¹⁾ notez:

a) A folosi cuvintele și expresiile sf. Scripturi, ca să produci ceva haz, dar nu spre un scop sau obiect imoral, și nu așa de des, cât să se pară, că nu cinstești cuvântul Domnului, nu e blasfemie.

b) E blasfemie a folosi expresiile ucigă-te crucea, piardă-te sângele etc. alui Hristos. E mare batjocură, să abați aceste lucruri sfinte, menite să te *mântuiască*, în direcție diametral opusă.

Acestea toate avându-le preoții noștri înaintea ochilor, vor putea sfătui, instrua pe credincioși, reușindu-le cu darul lui Dumnezeu, ca încetul cu încetul să se vindece această plagă teribilă, care înveninează trupul lui Hristos, *biserica*.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

CRONICĂ.

Zorile unei vieți noue se arată la Gherla cea mult oropsită. Ca din ceriu vin cele 600.000 cor. asigurate de ministerul reg. ung. al cultelor și instrucției publice, noului episcop al Gherlei, din cari să se clădească mai întâiu o *catedrală*, acolo unde episcopul până acuma nu avea de cât o scundă odăiță, în carea abia din Crăciun în Paști și din Paști în Crăciun câte-va zeci de credincioși puteau să vadă o slujbă arhierescă și să audă cuvântul preotului mare, tâlcuind adevărul și scripturile și dând povețe pentru viață creștinească. — E drept, că există la Gherla, de câți-va ani, și o preafrumoasă biserică parohială, carea însă, după drept, aparține comunității credincioșilor de acolo, și nu aparține diecezei întregi

¹⁾ vol. I. p. 305 și 307.

Se va clădi un *seminar* nou, în locul zidurilor întunecoase și strimte de până acuma, și se va ridica o clădire și pentru *școala ce pregătește pe dascălii nostri dela școlile sătești.*

Și, de ceea ce și mai mult ne bucurăm, e că în zidurile acestea noi va intra și spirit nou, de lumină și vieță, împrumutat din personalitatea aceluia, pe care o deosebită prevedință a neamului nostru l'a ales, tocmai acum, să fie „îngerul“ Gherlei.

Ce mândră e perspectiva aceasta a viitorului pentru biserica și neamul nostru! (m.)

*

O măsură bună. Autoritățile administrative comitatene, antistiile comunale și magistratele orașenești din comitatul Șaroș au primit dela superiorul lor, subprefectul comitatului, o circulară vrednică de atențiunea tuturor, cari simțesc ceva durere pentru ruina ce provoacă alcoolismul, pe toată linia. Scopul cercularii e reducerea alcoolismului prin reducerea creditului de crișmă (4 cor.), prin observarea strictă a ceasurilor cari țârmuresc licența de vânzare, și prin controlarea localurilor sub raportul sanitar și moral. Circulara are în vedere și cultul dumnezeesc, încât pare a se fi dat la întreprinderea vreunui for bisericesc. Pretorii sunt datori a se îngriji ca zgomotul crișmelor să nu tulbure sentimentul religios, sunt datori a ruga pe preoți să le comunice timpul slujbei divine și a procesiunilor și să iee măsuri, ca în decursul acestora crișmele să stea încuiate, iar cele de lângă biserici să le închidă de tot. Antistiile comunale comitatene au să supravegheze, Dumineca și în sărbători, pe beutorii din crișmă, și pe cei beți să-i denunțe la pretură, asemenea și pe crișmarii cari dau beătură celor ospătați (ittas). Pe minoreni au să-i depărteze de lângă crișme. Pretorii să pună la cale prelegeri antialcoolice pentru popor și să raporteze în fiecare an despre executarea acestui ordin.

Circulara aceasta pe dreptul se poate socoti ca o verigă de aur în lanțul atât de scurt al dispozițiilor, ce iau oficiile civile în patria noastră pentru încetarea ravagiilor, ce le aduce abuzul beuturilor spirituoase. Subprefectul comitatului Șaroș a dat dovadă de înțelegerea ruinei ce o provoacă alcoolismul, a dat dovadă că înțelege datoria ce o are el și subalternii săi în lupta aceasta, la care, pe urma noastră, a preoților, trebuie să vie legislativa cu administrația și numai de cât însași societatea. Alcoolul e primejdios pentru biserică, patrie, familie și societate, prin urmare reprezentanții fiecăreia sunt datori a

luptă în contra lui; e limpede însă că reprezentanții bisericii, ca apărători și a celorlalte instituțiuni, sunt datorii a i-se opune cu puteri îndoite. (vc.)

*

Blasfemia și codul penal. Individul necertat cu omenia, deși nu ar crede în adevărurile eterne, dacă se prețuiește pre sine și dorește ca și alții să-l socotească de om cu scaun la judecată, ridicat, în ce privește gândirea și sentimentele, preste noroiul societății omenești, — nu înjură, nu scoate gunoiu murdar din gura lui spre a-l arunca în convingerile religioase ale altora. Principiul de morală naturală și de drept: „să nu vatâmi pe nimenea“, înaintea lui e sfânt și-l practică, cum vrea ca și alții să-l aibă înaintea ochilor, când vorba e de ale lui convingeri. Drojdia omenimei însă: ignoranții răi, și amoralii inteligenți, pruncii neputincioși și tiranii egoiști ai societății. fără frică de Dumnezeu și rușine de oameni, nu prețuiesc nici o convingere, decât presupunerile lor lipsite de temei, cum și pe aceia cari le secundează. Înjură pe Dumnezeu și toate lucrurile sfinte și în diferite chipuri batjocoresc, persiflează și intimidează pe închinătorii lui Dumnezeu.

Fapta obrasnică, — blasfemiile astor fel de secături — se pedepsește aproape în fiecare stat, fiindcă în libertatea fiecăruia stă a crede, ori a nu crede, dar nu a și supăra, scandaliza și clătina pe cei ce au alte credințe, din cari isvorește vieață. Chiar de curând un chimist cu numele Dr. William Spewart, presidentul libermurarilor și al socialiștilor din Anglia și-a permis să atace publice sf. Scriptură, pentru ce a fost osândit la trei luni carcer. Corect și bine, chiar și din punct de vedere al „liberei gândiri“.

Sunt și la noi mulți, prea mulți, cari înjură și folosesc expresiuni blasfeme la adresa lui Dumnezeu, dar pentru aceasta nu li-se mișcă nici un fir de păr în cap, cu toate că avem lege (art. V—1878 §. 190), care statorește împotriva blasfemilor închisoare până la 1 an și până la 2000 coroane pedeapsă în bani. În §-ul 51 al art. de lege 40—1879, se stabilește închisoare până la 8 zile împotriva acelor cari difamează publice, — dar nu în locul unde se face servițiul, nici cu prilejul acestuia, — vre-un obiect al cultului divin, în cazul că se verifică și condițiunile amintite, batjocura se pedepsește cu temniță până la 6 luni și în bani până la 400 cor. (art. V. — 1878, §. 191)). Neaplicarea acestor §§-i, în fața marei mulțimi

de delictе prevăzute în legile amintite, are urmări grave nu numai din punct de vedere religios, ci și pentru stat și societate, fiindcă cine nu onorează pe Dumnezeu, va iubi și statul numai până când pretind această interesele lui egoistice. (sr.)

*

Guvernul italian contra catehizării. Persecutarea ce are să o sufere biserica din Italia, se aseamănă tot mai mult cu stările dureroase prin cari a trecut biserica din Franța. Până acum, deși socialiștii și francmasonii își dovedeau influența asupra creșterii religioase din școlile populare, comunitățile italiene aveau totuși dreptul, stabilit prin lege, să hotărească în privința aceasta. Azi însă guvernul Giolitti cearcă să scoată din vigoare și această lege, respinge protestul înaintat de primarul Veneției, spunând, că n'au nici un drept comunele să dispună în chestia catehizării din școlile populare. Și ca motiv aduce o ordinațiune mai nouă a ministrului de culte *Credaro*, care stabilește un plan de învățământ special pentru școlile populare. În acest plan, pentru studiul religiunii, nu s'a lăsat nici o oară. Tot timpul de studiu e împărțit numai pentru celelalte obiecte de învățământ, iar religiunea este eschisă cu totul.

Prin această ministru *Credaro* voințe să introducă școlile lipsite cu totul de credință și de morală; să facă educațiunea tinerimei fără de religiune.

Dar astfel Italia hotărât nu va progresa, așa, că vor trebui să răsune și înaintea Statului italian, cuvintele pe cari le-a rostit vestitul bărbat de stat *Portalis* în fața consiliului de stat al Franței: „A sosit timpul, ca teoriile să tacă înaintea faptelor. De când profesorii au proclamat principiul, că în școli nu este lipsă să se propună religiunea, progresul băieților, de 10 ani încoace, este egal la nula. Băieții nu au ideie despre Dumnezeu..., despre bine și despre rău..., despre dreptate și despre nedreptate; prin urmare se strică moravurile și poporul a devenit un monstru sălbatic..., deci interesele Franței pretind ca religiunea să se cheme în ajutorul moravurilor și a societății omenești“.

Este îndreptățită dar și lupta la care „*Osservatore Romano*“ cheamă pe toți italienii catolici în contra acestor nizuințe ale guvernului italian. (ip.)

*

Reforma breviarului latin. Cu datul 20 Decembrie 1911 s'a publicat de la Roma o constituție apostolică „*Divino aflatu*“, importantă pentru preoțimea latină. Constituția privește

Breviarul, adevărat cartea rugăciunilor pe cari ori care preot latin trebuie — sub obligământ grav — să le reciteze în fiecare zi. — La noi, „breviarul“ nostru se cuprinde în o sumedenie de cărți: orologieriu, mineiu, strajnic, pentecostar, octoih, psaltire etc. în vreme ce la latini breviarul stă din o singură carte în mai multe volume. Altfel, cuprinsul breviarului e împărțit ca și orologieriu nostru, în diferite „ore“ (ceasuri), mânecat, vecernie, dupăcinar etc. Cetirile breviarului stau din psalmi, și alte capitole din sf. Scriptură: Evanghelie, epistole apostolice etc., apoi din rugăciuni și imni, tropare de ale sfinților și serbătorilor, din texte de ale sf. Părinți etc. Varietatea este mult mai mare de cât bunaoară în orologieriu nostru

Obligământul acesta al preoților latini este destul de greu, căci recitarea zilnică a breviarului reclamă cel puțin 5—6 sferturi de oră. O reducere a materialului din breviar, o mai bună împărțire etc., a fost reclamată în repetite rânduri din partea preoțimei și a episcopilor; iar azi, mai mult ca totdeauna, pare că se impune această reducere, dată fiind munca intenzivă, reclamată pe o mulțime de noue terene, a preoțimei din zilele noastre.

Schimbare esențială în breviar nu s'a făcut în ultimele 5 veacuri, deși încă pe vremea lui Benedict XIV mulți episcopi ai Franței, Italiei, Germaniei își exprimară dorința unei reviziuni. Sub Piu IX s'a orînduit spre acest scop o comisiune, între ai căreia membrii era și celebrul liturgist Gueranger, pe care însă moartea l'a răpit prea de vreme. Pe vremea conciliului vatican (1870), încă sulevară mai mulți episcopi cestiunea revizuirii, stăruiind mai ales ca breviarul așa să fie întocmit, cât în fiecare săptămână, psaltirea să fie recitată în întregime, oficiul Duminecilor, și al zilelor din post să fie prescurtat, după ce mai ales în zilele acestea preoții sunt îngrămădiți cu lucrul, și pe urmă, cetirile din sînții părinți și din sinaxariu (viețile sfinților) să fie prelucrate după isvoare autentice și conform adevărului istoric.

În noua constituție apostolică, Pontificele arată că totdeauna au fost în vigoare decretul vechi papale și canoanele conciliilor, cari îndatorează pe preoți să reciteze în fiecare săptămână psaltirea întreagă. Reviziile breviarului făcute sub Piu V, Clemente VIII și Urban VIII nu au abrogat obligământul acesta, numai cât recitarea psaltirii întregi a fost împedată de oficiul, de slujba sfinților. Dispoziția actuală face o nouă împărțire a psaltirii pentru breviar, așa cât de acuma

înainte psaltirea întregă vine recitată în fiecare săptămână. Psalmii de la singuraticile „ceasuri“ și de la completoriu (Dupăcinariu) se schimbă în fiecare zi. Spre a nu neglija cultul sfinților, fiecare „ceas“ va avea 2 părți, una cuprinzând laudele zilei respective din săptămână, cealaltă lauda sfântului zilei.

Oficiul Duminecilor, mai ales, se scurtează în chip însemnat, așa cât d. e. Mănecatul, care avea până acum 280 de stihuri, de acum va avea numai 87. — Tot așa se scurtează în chip însemnat și oficiul altor câtorva zile.

Reviziunea celorlalte cetiri luate din Scriptură, din sf. Părinți etc. se încredințază unei comisiuni speciale, care va avea să studieze și să facă propuneri concrete pentru îmbunătățire.

Recitarea noului breviar se impune cu 1 Ianuar 1913, stă însă în voia preoților ca încă de acum să poată folosi noul breviar, apărut deja în Tipografia poliglotta a Vaticanului. — Atâta spune noua constituție apostolică.

Prin înrudirea ideilor, ne gândim la noi, la biserica orientală. — Suprimăm deocamdată aceste gânduri, al căror refren și concluzie este: Graeci sine lege vagantur... (m.)

*

„Reforma căsătoriei“. În parlamentul austriac s'a făcut săptămânile trecute o votare interesantă. Deputatul pangerman Malik a propus o rezoluțiune, pentru schimbarea legeri matrimoniale în vigoare pentru catolicii din Austria. Tendința rezoluției era îndreptată contra dogmei și credinței catolice, special contra indisolubilității căsătoriei catolice, mirosind a — Kulturkampf. Propunerea a fost respinsă, dar abia cu o majoritate de 21 voturi. Bărbați de seamă protestanți, precum și deputații de confesie greco-orientală au ținut de o datorință a bunicuviințe să se abțină dela vot, într'o cestiune ce privia pe catolici mai ales. În favorul rezoluției au votat: liberalii și social-democrații și Jidovii tuturor partidelor. — Atacul nu a succes, ce e drept, dar proporția voturilor rămâne un memento pentru populația creștină, ca să se ralieze împotriva năvalei elementelor contrare biserice și credinței positive. — „Christen vereinigt euch, — creștini uniți-vă“ repetă adeseori marele Lueger! (m.)

Cărți și reviste.

Se află sub tipar și va apărea în curând: *Serbările dela Blaj 1911, o pagină din istoria noastră culturală*, publicată de Despărțământul XI. Blaj al Asociațiunii. — Comitetul despărțământului Blaj a angajat pe câțiva din scriitorii ce-i are Blajul, ca să pregătească o descriere, în chip de cronică, a serbărilor din vară, la carea să se alătore tot ce s'a scris la noi în legătură cu acestea serbări jubulare.

Cartea va avea următoarele capitole: I. Cuvânt înainte, II. Pregătiri; III. Salutul presei; IV. Preziua serbărilor; V. Ziua primă; VI. Ziua a doua; VII. Ziua a treia; VIII. Conductul etnografic; IX. Expoziția; X. Prestațiuni artistice muzicale; XI. Vlaicu, XII. Conferențe, discursuri, articole; XIII. Aprecierea presei: după serbări; XIV. Incheiere.

Cartea va apărea cu o mulțime de clișee nouă cuprinzând vederi dela serbări, cu o copertă artistică lucrată în motive românești etc. Atragem, de pe acum, atenția publicului nostru asupra acestei cărți, menită să fie un monument de amintire al serbărilor din vară. (m).

*

În »*Almanahul scriitorilor dela noi*«, di Sebastian Bornemisa, student în filozofie și proprietarul »*Librăriei Naționale*« din Orăștie, a adunat într'un mănunchiu 46 scriitori români în viață, cari trăesc »la noi«, ori cel puțin sunt născuți aici. Se dă la fiecare scriitor portretul, scurte notițe biografice, cărțile ce le-a scris, precum și câte-o bucată — cea mai mare parte inedită — din scrisul fiecăruia.

Aranjarea scriitorilor e făcută după »principiul variațiunii«, și eră, credem, mai potrivit să fie împărțiți după ramul în care au scris. Că Almanahul nu e complet, asta se înțelege ușor, fiind prima încercare de acest fel, dar se explică mai anevoie faptul, că s'a făcut loc acelor »viorele smerite« unele foarte smerite, cari puteau fi îmbărbătate și altfel. Acele, bineînțeles, cari o merită.

Capitolul consacrat presei de dincoace, în care se dă capul fiecărei foi și reviste, precum și istoricul pe scurt, e mult mai complet, și mai bine aranjat, deși o informație mai conștințioasă ar fi putut indreptă multe și-n această parte.

Peste tot Almanahul este o carte simpatică, care dacă va continua, după cum e plănuț, să iasă și alți ani, poate să contribuie destul de mult la popularizarea culturii, ce rezidă în scriitori. (ip.)

*

Stimmen aus Maria-Laach la an 10 fascicole à 120 pag. »Rote Hefte« e numele ce se dă de obicei fasciculelor acestei renumite reviste, ce apare în editura lui Herder, sub îngrijirea Iesușilor germâni.

Am înaintea mea colecția anului 1911, volumul al 80 și 81-lea (à 5 fascicole). Pe 1200 pagini se estinte materialul tipărit în acest an. Un material îngrijit, ales din toți ramii vieții și culturii omenești: credință, știință, artă. Iată, de pildă, o simplă înșirare a câtor-va articoli din colecția acestui an:

Wahrheitssinn.

Die Weltanschanung in Madáchs »Tragödie des Menschen«.
Eine neue Richtung in der Nationalökonomie.

Moderne deutsche Malerei auf der Brüsseler Weltausstellung.
Der Genius des altindischen Schriftums.

Der Lehrgehalt der Eidesfomel im Motuproprio »Sacrorum antistitum (jurământul antimodernist!).

Intelektualismus und Antiintellektualismus.

Professor Branca über den fossilen Menschen.

Carlo Dolci.

Die Freidenkerbewegung.

Der Simplonflug (tradus și în »Unirea« din 1911).

Das Jünglingsproblem in neueren Romanen.

Der hl. Ign. von Loyola in liberaler Beleuchtung.

Bilder und Vergleiche aus dem byzantinischen Hofleben in den Homilien des Makarius.

Was sagt uns heute die Wissenschaft über die tierische Abstammung des Menschen?

Aus der frühbyzantinischen Kirchendichtung.

Der atheistische Monismus.

Die Mitwirkung der Geistlichkeit bei der Denkmalpflege.

Ein moderner Platoniker.

Richard Wagners Psyche.

Christentum und Sozialdemokratie.

Der französische Roman der Gegenwart.

Die Fortbildungschule.

Wege zu freiem Menschentum.

Wandlungen in der volkswirtschaftlichen Organisation.

Aus der süddeutschen Malermetropole.

Wissenschaft und Übernatur.

Die deutsche Literatur und die Juden.

Ein historischer Fund in der kaiserlichen Universitätsbibliothek von Tokio. Etc.

E de ajuns aceasta înșirare a articolelor principale, pentruca cetitorul să-și poată face închipuire despre ceea ce sunt Stimmen aus M.-Laach: o revistă mare, multilaterală, scrisă în spiritul veșnic al creștinismului și al concepției creștine.

În mijlocul caosului de curente și subcurente „moderne“, cari subsapă toată temelia culturii adevărate, revista asta țintește: apărarea drepturilor concepției pozitive creștine în știință și în viața practică a omului modern. Cei 40 de ani ai revistei sunt în adevăr un arsenal de arme ale spiritului în lupta modernă a ideilor. Tot ce mintea omenească a produs, pozitiv și prețios, în acești ani, în filozofie, istorie, științele naturale, în artă, moravuri, peste tot în orice ram al științei și vieții omenești, a fost cântărit și apreciat în paginile acestei reviste, și încă de atari oameni, a căror caracter, fomat prin studiu conștient și îndelungat, prin experiența câștigată în școala vieții, nu îngăduia ca șovăiri, fraze goale ori spălătăcite să se tipărească în coloanele ei.

E de ajuns să amintesc dintre numeroșii colaboratori, numai pe câțiva, a căror glas și a căror scris e respectat și de cei mai mari contrari ai concepției catolice. Așa: Baumgartner, mort nu de mult, (literatură), Cathrein (filozofie și sociologie), Hagen, Pesch (filozofie și teologie), Wasman (biologie) etc. etc.

Vom mai aminti încă rubricile: Rezensionen și Bücherschau, ambele foarte bogate și interesante. E de ajuns să spun că în colecția acestui an sunt recensate în total peste 750 de cărți și publicații.

Pentru cei ce se preocupă și de alte probleme, decât de cele ale traiului și distracției zilnice, și cari doresc a avea o revistă modernă în înțelesul adevărat al cuvântului, o revistă de orientare pe toate terenele vieții omenești, pentru aceia *Stimmen aus Maria-Laach* este cea mai potrivită. Prețul ei (12 Marce la an) este minimal, socotind cuprinsul, și socotind forma esternă impecabilă, în carea se prezintă. (m).

Cărți întrate la redacție:

Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane greco-catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș, pe anul 1911. Blaj 1911.

Alexandru Ciura, Amintiri. (Schیțe și novele). Orăștie 1911. Prețul 1'60 cor.

Mariu Theodorian Carada, Revizuirea constituției București 1911.

Dr. Alexandru Nicolescu, Impresii. Nr. 2 a „Bibliotecii din Blaj“. Blaj 1911. Prețul 24 fl.

Călimdarul »Unirii«, pe 1912, Blaj 1911. Prețul 70 fl.

TELEFON.

Dorim cetitorilor noștri: Sărbători fericite!

Dr. B. Vulcan. Chestia iurisdicției episcopului trecut la alt scaun, e limpezită deja foarte demult. Dăm aici chiar textul autentic al s. Congregației ce îngrijește afacerile episcopilor: »Die 14 Dec. 1624 s. C. pro negot. episc., S. D. N. aprobante, censuit, ecclesiam, a qua volens transfertur seu quam dimittit episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem episcopus ab illius vinculo solvitur in consistorio Sanctitatis suae, etiam ante expeditionem litterarum apostol., vel adeptam possessionem secundae ecclesiae. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam habuerit episcopus, ... illico teneri cum abstinere exercitio ordinariae iurisdictionis, eamque transire in capitulum tanquam sede vacante, et ita posse et debere, capitulum statim ea iurisdictione uti, ac vicarium iuxta Trident. concilii praescriptum eligere sedemque vacantem publicare«. — Aceasta dispoziție fiind încă tot în vigoare, chestia iurisdicției de care e vorba, e mai presus de orice discuție.

Dr. B. București. Ieșind ceva mai iute, a-ți întârziat. — Lucrul, de care Vă interesați, ca despre o »mare minune«, s'a întâmplat. Numai așa am putut să venim cu îmbunătățirea hârticii.

I. R. Dealul mare. Abonamentul D-Voastră e valabil până în 10 Martie n. inclusive.

Of. par Valea-Fidanului. Cvităm, la dorința exprimată, abonamentul de 10 cor. pe a. 1911.

SUMARUL:

Dr. Alexandru Rusu: Mărire... Pace... — **Petru Tămaian:** Importanța reuniunilor bisericești. — **Dr. Victor Macaveiu:** »Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu...« — **Zenove Păclișan:** I. Karácsonyi și continuitatea Românilor în Dacia. — **Dr. Alexandru Nicolescu:** Blasfemia. — **Cronică:** Zorile unei vieți noue (m); O măsură bună (vc); Blasfemia și codul penal (sr.); Guvernul italian contra catehizării (ip.); Reforma breviarului latin (m.); »Retorma căsătoriei« (m). — **Cărți și reviste:** Serbările dela Blaj (m.); Almanahul scriitorilor dela noi (ip.); Stimmen aus Maria-Laach (m.); Cărți întrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.